

men een soort literaire biecht, waardoor de hoofdpersoon, meestal in den ik-vorm, een diepgaande analyse geeft van zijn eigen zieleleven, en alle gebeurtenissen die daarop inwerken.

Het is niet vreemdend, dat een scherpzinnig criticus als Roel Houwink juist dezen vorm kiest voor zijn roman. Het streng zakelijke, bijna intellectualistische karakter van dit genre, moet wel een zekere aantrekkingskracht bevatten voor den criticus, die dagelijks zich bezig houdt met het ontleden van literair werk.

De opzet van het boek is zeer eenvoudig. Een zakenman, Maas, voelt de verhouding tot zijn vrouw Marianne koeler worden, zonder dat er ooit eenige onaangenaamheid is voorgevallen. In een griepperiode krijgt hij telkens een koorts-droom, waarin hij zich zeer gelukkig gevoelt met een droomfiguur, die de vage gestalte aanneemt van een vroegere typiste, een zeer onbelangrijk meisje, voor wie hij nooit iets heeft gevoeld. Op een avond, waarop hij alleen thuis is, onder het voorwendsel te moeten werken, komt de droomfiguur, Lucy, hem opzoeken, om naar werk te vragen.

Geschrokken door de plotselinge realisering van zijn droom, ontvangt hij haar en geeft hij haar geld. 's Avonds vindt zijn vrouw een verloren zakdoekje en maakt een scène. Hoewel hem geen verwijt kan treffen voor zijn houding tegenover het meisje, voelt hij zich toch een man zonder karakter, daar hij om den droom niet vrij tegenover zijn vrouw stond. Als zij eenige dagen later samen toevallig het meisje in een café ontmoeten, terwijl zij bij een man zit, voelt Marianne intuïtief, dat dit het meisje is. 's Avonds verlaat zij na een hevige scène het huis.

In zijn angstige eenzaamheid gaat Maas een vriend opzoeken om raad. De onbegrijpelijke opvliegenderheid van dezen anders zeer verstandigen man, wekt bij Maas het vermoeden dat deze een verhouding heeft met zijn vrouw. Mede door zijn aangeboren heetdochtheid, gaat hij de woorden en daden van allen die hij verder ontmoet, ontleden en steeds vindt hij leugenen en verdorvenheid van karakter. Meerdere malen ontvangt hij nu Lucy, en ondanks de openlijke en verzwegen hoon der menschen, zet hij zijn verhouding met dit meisje voort, zelfs als hem duidelijk blijkt, dat zij een willig werktuig is van chanteurs. Achter haar uiterlijk verdorven leven, ziet hij het eerlijke hart en zwaar voelt hij zijn schuld, als na een avond, waarop hij zijn zinnelijk gevoel niet geheel heeft kunnen bedwingen, het meisje zich verdrinkt. Vlak daarop ontvangt hij een nieuwen schok, door den dood van een ouderen vriend, die het leven beheerscht zag door daemonische machten, maar achter zijn ontkenning van het bestaan van God een vreeselijken angst voor Hem verborg.

Tot in het diepst van zijn wezen geschokt, wil Maas een eind aan zijn leven maken. Maar dan ziet hij eensklaps een openbaring van Christus en neemt zijn leven een wending. Hij bemerkt, dat zijn karakterloosheid een gevolg is van gebrek aan verantwoordelijkheidsgevoel, zoowel tegenover Lucy als tegenover Marianne. Nu hij „bekeerd” is, schrijft hij weer zijn vrouw en zij ontmoeten elkaar. Zij had bij een psycho-analist redding gezocht, maar had hem doorzien. Zijn brutaal atheïsme verborg haat en vrees voor God en Marianne ervaart dat er op den bodem van ieders ziel religiositeit schuilt. Ook zij verwacht van onderling vertrouwen alles, en het huwelijk is gereed.

Het behoeft niet te verbazen dat sommigen deze bekeeringsgeschiedenis zoo oppervlakkig vinden, dat zij het boek als totaal onbeduidend verwerpen. Dat is wel de gemakkelijkste, maar tevens de oppervlakkigste kritiek. Ik wil niet ontkennen, dat het verhaal mij te verstandelijk in elkaar gezet lijkt, te weinig „romantisch”, doordat de fantasie te veel verdrongen is door het intellect. De hoofdpersoon maakt den indruk van een psychopaat, die met welgevallen in alle lagen van zijn zieleleven graaft en elke vondst onderzoekt met de nauwgezetheid van een archeoloog. De streng doorgevoerde zelf-analyse maakt dat er veel onopgelost blijft in de bijfiguren en alle levensverhoudingen diep pessimistisch bekeken worden.

En toch is afwijken van het boek hierom alleen, zeer onbillijk. In dit geconstrueerde verhaal heeft Houwink een levensvisie gegeven, oneindig dieper dan die der meest boeiende probleemromans. Het is maar niet een simpele driehoeksverhouding, die door een bekeering weer opgelost wordt en tot een goed einde gebracht. De „man zonder karakter” staat niet slechts schuldig tegenover zijn vrouw, want volgens de huwelijks-probleemroman heeft hij nauwelijks schuld tegenover haar. Wel komen er passages in voor, hoe ingetogen ook beschreven, die het boek voor jongeren ongeschikt maken, maar hun strekking gaat dieper, dan bij den doorsnee-roman. Maas, de mensch, is type van allen. Hij doorziet het masker, dat ieder op zijn ziel legt en ontwaart dan een bodemloos bedrog. Niemand wil leven volgens de wetten van zijn diepste wezen, niemand aanvaardt de verantwoordelijkheid, die hij heeft ten opzichte van zijn naaste, hem door God ingeprent, maar yerbergt zich achter den leugen van maatschappelijke con-

venties, wetenschappelijke inzichten of filosofische beschouwingen. Slechts in de door ieder verachte, slechte Lucy, ziet hij iets van dat hogere, en daardoor blijft hij zich tot haar aange-trokken gevoelen en ontnemt haar dood hem de laatste hoop. Totdat God eensklaps ingrijpt in zijn leven en hem Zijn bedoeling duidelijk maakt. Dan ziet hij het wezen van zijn karakterloosheid en kan hij het leven opnieuw aanvaarden onder leiding van Gods Geest.

Niet om de schijnbaar gezochte, plotselinge bekeering zelf, moet zich ons bezwaar tegen dit boek richten, want dat plotselinge is juist door den schrijver bedoeld. Zijn hoofdfiguur heeft allang ervaren, dat hij nooit op eigen kracht uit den doolhof kan geraken, waarin hij met alle anderen rondwaalt. Doch wanneer hij op punt staat zich van het leven te berooven, ontmoet hij een wrak van een mensch, een liederlijken dronkaard. „Zijn fletse oogen dreeven in het bloedig vocht der ontstoken leden. Maar uit die verschrikkelijke oogen trof mij plotseling een blik van zulk een bovenaardsche goedheid en liefde, dat ik als door een bliksemstraal getroffen werd. En zie, het was mij of de hemel over zijn gansche breedte werd opengescheurd en of Christus uit de wolken Zijn hand naar mij uitstrekte”.

Deze plotselinge Christus-ervaring maakt hem tot een bekeerd man, hoewel hij Jezus niet kent. Hem zelfs blijft verachten nog. Deze man, die niets van het Evangelie weet, die nooit van Jezus heeft gehoord als Zaligmaker, is ineens christen. En na deze bekeering ziet hij zijn fout en die van allen, die haar trachten te verbergen; het gebrek aan liefde en verantwoordelijkheid ten opzichte van den naaste.

Wat in dit boek gemist wordt, is het woord zonde. Schuld tegenover God. Vandaar dat de Christus der Schriften niet noodig is; niet het Woord, maar de bliksemslag den mensch tot bekeering leidt.

Houwink heeft in dit stellig knap geschreven boek een soort theologischen roman gegeven. Het is een eerlijke teekening van een ondogmatische dogmatiek, maar dit dogma staat lijnrecht tegenover het Gereformeerde. Daardoor kunnen we dit boek waardeeren als „Bekennenis-roman”, doch niet aanvaarden noch om de uitwerking noch om de oplossing van het probleem.

Gron.

H. S.

GEESTELIJKE ADVIEZEN

(Alle inzendingen, deze rubriek betreffende, aan Ds D. van Dijk, Akkerstraat 26, Groningen.)

Niet heelemaal juist.

In het April-nummer van het Geref. Theologisch Tijdschrift heeft Prof. Ridderbos een artikel geschreven over „Versterking van het geloof uit de goede werken”.

Hij wil daarin aantoonen, dat Calvijn, op wien men zich in den strijd over deze quaestie nog al eens beroept, inderdaad leert, dat een kind van God, door te zien op zijn goede werken, geloofs-versterking kan krijgen.

Voor ik daarop nader inga een paar opmerkingen vooraf.

Prof. Ridderbos zegt, sprekende over de beteekenis van de goede werken voor de verzekerdheid des geloofs: „Naar mijn overtuiging staat deze beteekenis op grond van heel de Schrift zóó vast, dat ook al zouden de door ons hooggeschalte Hervormers en andere vaders het tegendeel leeren, dit mij geen oogenblik in twijfel zou brengen.”

Met deze uitspraak ben ik persoonlijk heel blij. Het komt mij inderdaad voor, dat men tegenwoordig gevaar loopt, in den theologischen strijd, te eenzijdig zich te beroepen op wat de vaders gezegd hebben en te weinig te rade te gaan met wat de Schrift zelf ons leert.

Geen beroep op Calvijn of op eenig canonicus of dogmaticus maakt een quaestie uit, maar alléén het Woord Gods.

Daarom (dat is mijn tweede opmerking) had ik zoo graag gehad, dat Prof. Ridderbos in dit artikel, al was het maar even, gepoogd had, te laten zien, dat zijn beschouwing inderdaad grond vindt in de Heilige Schrift.

Hij doet dat niet.

Hij zegt wel, dat wanneer een prediker of theoloog zou komen en zeggen: „eerst die kleinge-loovigheid wegdoen en dan pas kunnen de goede werken aan de beurt komen”, dat hij dan in die tot sterking van zijn geloof voorgeschreven methode niet de leer van Calvijn en — wat meer zegt — niet de stem van zijn Meester zou herkennen, — maar hij blijft in gebreke, ook maar met een enkel woord, te bewijzen, dat de Meester inderdaad anders spreekt.

Dat spijt mij.

Ik weet wel, het gaat in zijn artikel niet over wat de Schrift, maar over wat Calvijn van deze dingen zegt, maar waar zóó sterk uitgesproken wordt, dat, naar des schrijvers overtuiging, het Woord Gods aan zijn zijde staat, daar had men toch, meen ik, eenig bewijs daarvoor mogen ver-

wachten. Temeer, omdat, naar mijn inzicht, in dezen strijd aan de Schrift zelf zoo weinig aandacht wordt geschonken.

Van harte hoop ik, dat Prof. Ridderbos ook dat nog eens doen zal.

Prof. Ridderbos meent de beschouwing van Calvijn over de versterking van het geloof uit de werken aldus weer te kunnen geven.

„Calvijn wijst onvoorwaardelijk af de gedachte, dat de geloovige, ook maar voor een klein gedeelte, op zijn goede werken, als verdienende oorzaak zijner zaligheid, zou mogen rusten. Voor het grondvesten hunner zaligheid wil de Hervormer het oost alléén gericht hebben op de goedheid Gods. Maar wel meent Calvijn, dat, wanneer een mensch eerst die goedheid Gods, als grond zijner zaligheid, onvoorwaardelijk heeft aanvaard, hij daarna op zijn goede werken mag zien, om daaruit tot de overtuiging te komen, dat God hem inderdaad, om Christus' wil, deel aan het heil heeft gegeven.”

Ik geef toe, dat men, bij vluchtige lezing, tot deze gedachte kan komen.

De door Prof. Ridderbos ten bewijze van zijn opvatting aangehaalde plaatsen uit de Institutie schijnen in die richting te wijzen.

Bijvoorbeeld: „Wanneer de consciëntie zoo gegrondvest, opgericht en bevestigd is, wordt ze ook bevestigd door het beschouwen van de werken; namelijk in zooverre als zij getuigenissen zijn, dat God in ons woont en regeert. Daar dus dat vertrouwen op de werken geen plaats heeft, lenzig ge eerst het gansche vertrouwen van uw hart op de barmhartigheid Gods gesteld hebt, mag het niet schijnen te strijden met dat vertrouwen, waarvan het afhankelijk is. Daarom, wanneer wij het vertrouwen op de werken uitsluiten, willen wij slechts dit, dat het hart van een Christen zich niet wendt tot de verdienste der werken, als tot de hulp der zaligheid, maar dat het zich geheel en al vestigt op de belofte der onverdiende rechtvaardigheid. Maar wij verbieden niet, dat hij door de teekenen van Gods goedertierenheid jegens hem dit geloof schraagt en versterkt. Want indien alle gaven, die God ons geschonken heeft, wanneer wij die in herinnering nagaan, ons in zekeren zin zijn als stralen van Gods aangezicht, waardoor wij verlicht worden tot het aanschouwen van dat hoogste licht Zijner goedheid, veel meer is dat voor ons de genade der goede werken, die aantoon, dat de Geest der aanneming tot kinderen ons geschonken is.”

Inderdaad, hier wordt gesproken van een geschraagd, een gesterkt worden van het geloof door het zien van de goede werken in ons leven; en daarmee schijnt, voorzoveel Calvijn aangaat, deze zaak uitgemaakt.

Zoo meent ook Prof. Ridderbos.

Maar wie zoo oordeelt is toch te snel met zijn conclusie.

Eer men tot deze conclusie komt, moet immers een antwoord worden gezocht op de vraag: „Wal verstaat Calvijn in dit verband onder het schragen en versterken van het geloof?”

Prof. Ridderbos zegt: „Het valt niet te ontkennen, dat in al deze uitspraken aan het opmerken van het werk Gods in ons eigen hart en leven een zeer belangrijke beteekenis wordt toegekend voor de versterking des geloofs, of (wat wezenlijk hetzelfde is) voor de verzekering aangaande het kindschap.” (Ik spatieer, v. D.)

Maar daar gaat het nu juist om.

Bedoelt Calvijn inderdaad met versterking des geloofs, dat iemand, die er niet heelemaal zeker van is of hij wel kind van God is, dienaangaande groter zekerheid krijgt?

Ik voor mij ben overtuigd, dat dat niet zoo is. Het is nog niet zoo lang geleden, dat ik in „De Reformatie” iets heb geschreven over de quaestie van zwak geloof en klein geloof.

Natuurlijk mag ik van niemand eischen, dat hij dat stukje zou gelezen hebben. Toch vind ik het jammer, dat Prof. Ridderbos, op wat ik daar gezegd heb, niet even ingaat.

Wij konden dan in het debat sneller vooruit komen.

Het komt mij voor, dat de Schrift, wanneer zij spreekt over zwak- en kleingeloof, nooit bedoelt die gesteldheid des harten, waarbij een mensch zegt: „ik weet niet, ik weet niet of ik wel een waarachtig geloovige, of ik wel een kind des Heeren ben.”

Klein geloof, zwak geloof is altijd dit, dat men het voorwerp des geloofs te klein neemt, dat de greep des geloofs niet wijd genoeg is.

B.v. Petrus, die wegzinkt in de golven.

Petrus twijfelde er niet aan of hij wel den Heiland toebehoorde; maar dit was zijn gebrek, dat hij niet inzag, dat in dat toebehooren aan den Heiland ook lag opgesloten, dat, in dat oogenblik, die Heiland hem zou behoeden voor ondergang in de onstuimige zee.

In Rom. 14:7 wordt gesproken van zulken, die zwak zijn in het geloof.

Zijn dat menschen, die niet zeker zijn omtrent hun kindschap? Geen quaestie van.

Prof. Grei, zoo klaar: zien de volking van d'Gods genade hebben niet, vang van de tot bepaalde

Voorzoveel Schrift gespi het geloof in twijfelen, m of niet geloc voor een be

Geloofs dat een kin in de alom Christus, wa in leven en : heven, en va

En wat h Ridderbos a versterking?

Nog eens, is wezenlijk l het kindscha

En nu komt haalde uitsp hij met gelo

Ridderbos ei In een vo toonen

UIT EN S

Wij hebben medegedeeld socialisme L hierover nog heel deze b voor een bel hat zien, dat ijk niets wil voor ons Du Luther”, schu berg und sei rassische wel de nationaal ning heeft g braak zien v mede ook L kerkelijk Pro me als wel eelder het a gaan. Dus m testanisme” sche ketterbo gen in het : dingen moet Rosenberg, C tur van he maal niet w

Zoo wordt een werkelijk hebben geen die, zoo hij - zijn, omdat c staat”. Wij t verder kunn als het heder het „moet h antisme”, g den Bijbel b kracht ontle een „eenma wensch, ma voor de volk de idee der Luther allea aan hem „Da „Duitsch”, Rome. Dit p een bewegin Waardeering het geprotes van dat prot nig toe. De hier niet de telt in den enkelen and bewijs van scheliker punt niet in omdat zij k zijn Germaa Nog is he „Dezen Lu Kerk, die z dacht gema eenw” viert sche volk

STEMMEN UIT ONZE KERKEN

Openbare samenspreking.

De Redactie ontving volgend stuk ter plaatsing:

Waarom zouden we niet hebben te midden van den chaos der discussies een openbare samenspreking over aanhangige kwesties of meningsverschillen? Het punt waar het om gaat door een verdediger te poneeren en in hoofdlijnen aan te geven. Daarna door een of twee experts, of vooraanstaande opposenten te bestrijden. Niet door een menigte of door iedereen, die zijn stem eens wil laten hooren, maar door één of twee erkende verdedigers en bestrijders. In een openbare vergadering. De onkosten te bestrijden door een vereeniging, wier leden toegang tot de openbare discussie hebben. We konden drieërlei goede vrucht hiervan oogsten. Ten eerste: geen doodzwijgen van de kwesties, ten tweede: geen verkeerde voorstelling van de punten waar het om gaat, ten derde: bewaren van den goeden toon. Immers als na de korte inleiding van den verdediger de bestrijder h.v. drie kwartier of een uur besteedt, daarna de verdediger gelijken tijd, daarna de bestrijder nog eens een half uur, dan werd het voor de vergadering wel duidelijk wie, door strikt bij het punt te blijven, dit met Schriftuurlijke en op goede gronden te verdedigen en den goeden toon te bewaren, althans sterk stond, en wie niet. Zoo werd de weg gebaad voor een communis opinio, die na het hoor en wederhoor vernomen te hebben, een zekere gewettigde overtuiging ontving. Dien kant moet het toch uit. Door overleggen en overtuigen.

Om te illustreeren uit mijn eigen gemoed. Ik ben bereid ten allen tijde in elken kring publiek te verdedigen wat ik onlangs en reeds vroeger schreef over de taak der Christelijke Overheid om op haar terrein God te belijden, en dat deze taak naar het geloofsbeginnsel onzer Anti-rev. Partij, door deze Partij en door alle Christenen in ons land van de Overheid gevorderd moet worden. Opdat we niet meer afdrijven naar de neutrale staatsidee. Waar sommige bladen of Kerkbodes hier hartelijk met mij instemmen — is het bij onze hoofddorganen een doodzwijgen. Verder. Ik ben bereid, waar ook en voor wien ook aan te toonen, dat het nieuwe kerkrecht naar Schrift, K.O. en den aard van ons kerkverband niet één been heeft om op te staan, dat de canonici en dogmatici van de 17e eeuw, op wie men zich beroept, allen liggen onder den ban der niet te handhaven O.T. opvattingen van het oude art. 36 N. Gel. Terwijl men nu maar om de punten waar het om gaat, heenpraat.

En precies zoo zullen anderen gevoelen. Zoo zal prof. Schilder gevoelen en de professoren Vollenhoven en Dooyeweerd in zaken, welke zij naar voren gebracht hebben, of waarin hun bestrijders hen van afwallingen betichten. Laat de zaken in publieke discussie gehoord worden. Dat is het punt waarop ik doel. Ik neem alleen mijn eigen gevoelens voor mijn rekening en breek voor het gevoel van niemand anders een lans. Maar waar ik wel voor pleit is: bespreken, overtuigen. Niet dat we allen precies gelijk moeten denken, daar is in de Gereformeerde Kerken altijd geweest en zal er moeten blijven een zekere vrijheid van zienswijze, maar de zaak gaat daarover: Is iets naar de H. Schrift en de Geref. beginselen zooals wij die hebben leeren verstaan op grond der H. Schrift, of is het daarmee in strijd.

Gaarne zou ik het gevoel der broeders vernemen omtrent zulk een te vormen vereeniging voor samenkomsten van openbare bespreking van hangende kwesties.

Dr J. VAN LONKHUYZEN.

Zierikzee, 7 Juni 1939.

Naschrift.

Het door dr v. L. geopperde denkbeeld is ook door mijzelf al eens naar voren gebracht in een vergelijking tusschen verleden en heden. Ik geloof evenwel, dat in de huidige situatie zulke openbare twistgesprekken („twisten” hier zonder eenige narigheid bedoeld), niet meer helpen kunnen. Men heeft nu eenmaal de zaak op de kerkelijke tafel gebracht; de kwesties zijn te veel in getal; bovendien zou een enkele der betrokkenen eerst een persoonlijk grieveende beleediging („Heraut”) moeten terugnemen, vóór er van een zakelijk samenspreken met hem sprake kan zijn, doch tot nu toe bleek hij daartoe niet bereid, zelfs niet tot antwoorden; voorts is een ander hunner (prof. Hepp) niet bereid gebleken al zijn wetenschappelijke meeningen, hoewel van den kathedra gedoceerd, publiek te laten maken (al was ’t ook maar bij kerkelijke examina). En zoo is er wel nog iets meer. Het beste lijkt me thans, nu samenspreking met vaststelling van enkele punten ter opheldering gewelgd is door laatste gegadigde, den weg der schriftelijke argumentatie af te wandelen.

K. S.

II PERSCHOUWT

Had niemand materiële bezwaren?

Prof. Dr V. Hepp schrijft in „Credo”:

Nadat jaren lang om uitbreiding van de belijdenis was gepleit, werd een ontwerp, dat zeer voorzichtig was gesteld en waartegen niemand materiële bezwaren had, juist door een te veel aan voorzichtigheid, niet aanvaard.

Deze opmerking moet wel staan op de proeve, die in den vorm van artikelen was voorgelegd aan de synode van Arnhem. Maar dan is het toch onjuist, te zeggen, dat daartegen niemand materiële bezwaren

mijn inzicht, in zoo weinig aan-

idderbos ook dat

ouwing van Cal-
et geloof uit de
even.

af de gedachte,
en klein gedeelte,
ienende oorzaak
isten. Voor het
wil de Hervorm-
op de goedheid
lat, wanneer een
als grond zijner
ft aanvaard, hij
g zien, om daar-
dat God hem
el aan het heil

e lezing, tot deze

bewijze van zijn
uit de Institutie

sciëntie zoo ge-
is, wordt ze ook
van de werken;
genissen zijn, dat
ar dus dat ver-
ats heeft, tenzij
van uw hart op
abt, mag het niet

ouwen, waarvan
nneer wij het
n uitsluiten,
het hart van
tend tot de
tot de hulp der
el en al vestigt
rechtvaardigheid.

dat hij door
oederlieren-
of schraagt
gaven, die God
vij die in herin-
zijn als stralen
vij verlicht wor-
it voor ons de
lie aantoon-
ig tot kinde-

van een ge-
het geloof door
ons leven; en
Calvijn aangaat,

s.

le snel met zijn

il, moet immers
de vraag: „Wat
l onder het
van het ge-

niet te ontken-
het opmerken
urt en leven een
toegekend voor
s, of (wat we
de verzeke-
chap.” (Ik spa-

versterking des
eclamaal zeker
dienaangaande

il niet zoo is.
er, dat ik in „De
ver, de quiesce
eloof.

eischen, dat hij
och vind ik het
wat ik daar ge-

sneller vooruit

ift, wanneer zij
loof, nooit be-
2, waarbij een
weet niet of
ovige, of ik
en.”

alijd dit, dat
te klein neemt,
ijd genoeg is.
golgen.

ij wel den Hei-
dijn gebrek, dat
ooren aan den
dat oogenblik,
voor ondergang

van zulken, die

er zijn omtrent

an.

Prof. Greijdanus zegt in zijn commentaar het zoo klaar: „Want deze zwakken in het geloof zien de volle beteekenis en verre strekking van de rechtvaardiging en verlossing door Gods genade in den Heere Christus niet in, en hebben niet voldoende oog voor den vollen omvang van dat heilswerk speciaal met betrekking tot bepaalde spijsen en dranken en dagen.”

Voorzover ik weet wordt nergens in de Heilige Schrift gesproken van menschen, die zwak zijn in het geloof in dien zin, dat zij aan hun kindschap twijfelen, maar altijd in den zin van: „niet inzien of niet gelooven de beteekenis van het kindschap voor een bepaalde situatie”.

Geloofsversterking wordt dan natuurlijk, dat een kind van God al klaarder inzicht krijgt in de alomvattende beteekenis van het geloof in Christus, waardoor wij onder alle omstandigheden, in leven en sterven, boven gevaar en verderf verheven, en van alle slavernij verlost zijn.

En wat bedoelt Calvijn nu in de door Prof. Ridderbos aangehaalde plaatsen met die geloofsversterking?

Nog eens, Prof. Ridderbos kan wel zeggen: „dat is wezenlijk hetzelfde als de verzekering aangaande het kindschap”, maar dat moet bewezen worden. En nu komt het mij voor, dat juist uit de aangehaalde uitspraken van den Hervormer blijkt, dat hij met geloofsversterking niet bedoelt wat Prof. Ridderbos er van maakt.

In een volgend artikeltje hoop ik dat aan te toonen. D. van D.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

Mythische vervorming.

Wij hebben den vorigen keer het een en ander medegedeeld over de wijze, waarop het nationaal-socialisme Luther beschouwt. Het is goed om hierover nog enkele opmerkingen te maken. Want heel deze beschouwingswijze, zoo karakteristiek voor een belangrijk deel der Westersche wereld, laat zien, dat zij van de Christelijke religie eigenlijk niets wil weten. „Het laatste groote gebeuren voor ons Duitschers zijn niet: de Reformatie en Luther”, schrijft Brachmann in zijn „Alfred Rosenberg und seine Gegner”, „maar de doorbraak der rassische wereld- en geschiedenisopvatting, die aan de nationaal-socialistische beweging de overwinning heeft gegeven. In het licht van deze doorbraak zien wij wereld en geschiedenis, en daarmee ook Luther en het Protestantisme, die als kerkelijk Protestantisme niet zoozeer Protestantisme als wel „Buiten-Roomsche-Kerk” is, waarin echter het anti-Roomsche protest verloren is gegaan. Dus moet in de toekomst het begrip „Protestantisme” voor de geschiedenis der anti-Roomsche ketterbewegingen, ja voor de ketterbewegingen in het algemeen, gereserveerd blijven. Deze dingen moet men zien om te erkennen, dat Alfred Rosenberg, door het verwijt, dat hij een caricatuur van het Protestantisme zou maken, heelmaal niet wordt getroffen.”

Zoo wordt een begrip van zijn inhoud beroofd, een werkelijkheid van haar „substantie”. „Wij hebben geen belang bij den ganschen Luther, die, zoo hij was, nooit weer mogelijk zou mogen zijn, omdat er in de geschiedenis geen terug-bestaat”. Wij hebben geen belang, zou Brachmann verder kunnen gaan, bij het „Protestantisme” zooals het heden is, maar bij een, die handelt, zooals het „moet handelen”. Geen „Evangelisch Protestantisme”, geen belijdenisbeweging, die zich op den Bijbel beroept, aan het Woord van God zijn kracht ontleent; zulk een beweging is historie, een „eenmalige” verschijning, die vroeger gewenscht, maar nu gevaarlijk is. Gevaarlijk n.l. voor de volkskracht, voor het „Deutschtum”, voor de idee der „totale Deutschheit”. Daarom is van Luther alleen datgene van belang, dat in hem en aan hem „Duitsch” is.

„Duitsch”, dat is het historische protest tegen Rome. Dit protest maakt het Protestantisme tot een beweging, die recht heeft op waardeering. Waardeering n.l. als historisch verschijnsel. „Hoe” het geprotesteerd heeft, wat de eigenlijke inhoud van dat protest geweest is, doet er tenslotte weinig toe. De vragen van Bijbel en geloof hebben hier niet de minste beteekenis. „Het geloof wortelt in den mensch, die gelooft”, en in geen enkel anderen grond. Daarom is de Reformatie bewijs van menschenlijke kracht en menschenlijken wil. Daarom ligt Luther's uitgangspunt niet in dogma en openbaring (dat kan niet, omdat zij krachteloos in zichzelf zijn) maar in zijn Germaansch-Guotische ziel.

Nog is het niet genoeg! „Dezen Luther”, besluit Brachmann, „heeft de Kerk, die zich naar hem noemt, prijsgegeven, verdacht gemaakt en verraden. In de „Mythe der 20ste eeuw” viert hij — en nu voor het geheele Duitse volk — zijn Duitsche opstanding”.

Dat staat er werkelijk letterlijk. Prijsgegeven, verdacht gemaakt, en verraden, men versta dat goed, door hem „letterlijk” te volgen, d.w.z. door de belijdenis te eeren, die Luther eerde, door het Woord te gehoorzamen, dat Luther gehoorzaamde, door te getuigen van Gods genade, zooals Luther dat eens deed.

Want werkelijk eeren, zooals Brachmann dat bedoelt, beteekent deze geloofshandelingen, dezen geloofsjubel te beschouwen als historisch bepaalde noodzakelijkheid, of nog liever als historisch bepaalde, noodzakelijke zwakheden. En vervolgens Luther daarvan te „bevrijden”. Niet waar: in Luther is gedurende zijn gansche leven (zoo heet het) het geloof in den Germaanschen Vriend-God levend geweest. En dit geloof riep in hem gewetensbezwaren en godslasteringen wakker tegen den God van den Bijbel. Althans volgens Brachmann. Dit zou dan vooral in de periode vóór Luther's definitieve breuk met Rome het geval geweest zijn, toen zijn „Germaansch karakterprotest” reeds begon te ontwaken. En Luther eeren beteekent nu die „gewetensbezwaren en godslasteringen” herhalen, d.w.z. ook protesteeren tegen dien God, die „boetedoening eischt”, die „slechts vergeven wil na schuldbelijdenis”, die volgens Rosenberg den mensch „neerdrukt, onmachtig maakt”, die den „waren menschenlijken adel misken” en „daarop najverig is”. En Luther verraden beteekent: God, die Zijn Zoon gaf aan het Kruis, eeren.

In de „Duitsche opstanding” verrijst nu de Luther, „gereinigd van al die bijkomstigheden en zwakheden”, in al de heerlijkheid, waarmede het volk hem kroont.

„Waarop het aankomt”, heet het, is dit: „de Duitsche geschiedenis, met inbegrip van die der Reformatie, onder den Duitschen en niet onder den geheel verkeerden en eenzijdigen theologisch-historischen gezichtshoek (dus die der Godsopenbaring) te zien. Ziet men haar onder Duitschen gezichtshoek, dan krijgt de toepassing van de leer der erizonde door Luther in zijn strijd, de historische plaats toegewezen, die haar alleen toekomt.”

„Ziet men de hier aangeduide oordeelen in hun diepte wezen, dan staat men tenslotte voor Jahwe, den Jodengod, en de Biblicisten, die hem propageeren.”

• • •

Ja, zoo is het! Maar dan niet in verachtelijken zin, zooals Brachmann dat bedoelt, maar in den heerlijken Bijbelschen zin. Dan staat men voor den God der Schriften, den God, Die zich in de heilsgeschiedenis heeft geopenbaard.

Daarvan moet deze schrijver niets hebben. Hij scheldt Hem den „Woestijndaemon”. „Wij kennen thans”, zegt hij, „het daemonische karakter van Jahwe als vulkanische Godheid, die oorspronkelijk woestijn- en nomadengod is geweest. Als nomadengod is Jahwe vijand van de kultuur. Dientengevolge komt het tusschen hem, dien de Israëlieten naar Palestina meenemen, en de Kanaänietische godheden, vooral met Baäl, tot heftige botsingen. De nomadische overlevering wordt door de Rehabieten, Elia en Eliza, later door Johannes den Dooper en de Nazireërs, trouw beschermd.”

Zoo gaat Brachmann met zijn lasteringen door. Lasteringen, „waarvoor men immers niet behoeft te vreezen”. Luther heeft den vrijbrief daarvoor gegeven. Althans zoo beweert men.

En hij besluit: „Voor ons blijft geen andere keus, als tot Jahwe en tot het Oude Testament als een juist in zijn beste deelen nomadische aangelegenheid, die vreemd staat tegenover echt boerenvolk en tegenover kultuur, een duidelijk neen te zeggen”.

„Het is Oostersch, zich aan „heilge Schriften” te binden. Het Germaansch-Duitsche vroom-zijn kent die boeien niet, wijl het een andere als de Oostersche wijze van het vroom-zijn kent. Wat een kwellingen heeft toch menig Duitsch theoloog met zijn exegetische preeken gehad. Nu, deze kwellingen waren en zijn nog, een echt bewijs van zijn Duitsch-zijn, en heelmaal niet een teeken voor een gebrekkig geloof! Daarover behoorden de theologie en de kerk na te denken. Zij zouden Alfred Rosenberg beter verstaan in zijn strijd voor... vrijheid aller Duitschers!”

• • •

Genoeg hierover. De mythische historiebeschouwing toont hier haar plastische kunsten op zeer duidelijke wijze. En haar afkeer van het Christendom.

Wat te zeggen van een menschedom, dat de groote gestalten van verleden en heden slechts in haar felle licht mag zien? Die de gansche werkelijkheid slechts symbolisch kan waarnemen en verklaren? De materie, de levende wereld, de mensch, de volkeren, de gansche schepping?

Hier is geen compromis mogelijk! Tegenover den totalitair eisch dezer wereldbeschouwing staat die van de Christelijke religie, die zich aan den God der Schriften gebonden weet.

En voor de belijders zijn de lasteringen van Zijn Naam, die leed doen, een aansporing om te strijden en te getuigen. Tot het einde toe.

A.

B. t. B.